

Відгук офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора Бондаренка Валентина
Володимировича на дисертацію Родіонова Михайла Олексійовича

«Методика розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами високоінтенсивних навантажень у процесі фізичного виховання» подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)

Актуальність теми дисертаційної роботи. Тему дисертаційного дослідження Михайла Олексійовича Родіонова вважаємо достатньо аргументованою оскільки її результати відповідають завданню щодо підвищення якості підготовки курсантів-розвідників – майбутніх фахівців Збройних сил України.

Дисертант з'ясовує, що важливим складником здійснення успішних бойових дій, військових маневрів та операцій залишається військова розвідка. До специфічних завдань розвідників належать: диверсійна діяльність, підриви критичних об'єктів інфраструктури ворога, знищення командних пунктів або засобів зв'язку тощо. Важливими руховими якостями, якими має володіти розвідник під час виконання поставлених завдань є: силові якості, витривалість, швидкість, координаційні здібності, належний рівень сформованості військово-прикладних рухових навичок у подоланні різних перешкод, виконанні прийомів рукопашного бою, захоплення противника в полон та його транспортування, надання домедичної допомоги тощо. Зазначене актуалізує тематику дисертаційного дослідження.

На підставі ґрунтовного вивчення наукової та науково-методичної літератури автор встановив, що від курсантів-розвідників вимагається високий рівень розвитку рухових якостей, сформованості військово-прикладних рухових навичок, функціональної готовності до виконання спеціальних і навчально-бойових завдань. Ефективними засобами фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) є військово-прикладні види спорту, зміст яких наближений до бойової діяльності та забезпечує високий рівень фізичної готовності курсантів – загальних рухових якостей і військово-прикладних рухових навичок, гостро необхідних у сучасному бою.

Дисертант встановив, що враховуючи сучасні умови ведення бойових дій та спектр спеціальних і бойових завдань військовослужбовців-розвідників, найефективнішими засобами розвитку рухових якостей курсантів-розвідників в умовах воєнного стану у стислі терміни, формування військово-прикладних рухових навичок й психологічних якостей, що сприяють формуванню їх психофізичної готовності до майбутньої військово-професійної та бойової діяльності можуть бути засоби високоінтенсивних інтервальних тренувань (далі – ВІТ). ВІТ передбачають виконання

інтенсивних анаеробних вправ як з обтяженнями, так і з масою власного тіла, з короткими періодами відпочинку між підходами та не потребують особливих умов для занять, високовартісного інвентарю, проводяться у стислі терміни, що є доцільним для застосування у фізичному вихованні курсантів-розвідників під час навчання в умовах воєнного стану.

З огляду на зазначене, актуальність теми дисертаційної роботи Родіонова Михайла Олексійовича «Методика розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами високоінтенсивних навантажень у процесі фізичного виховання», поданої на рецензування, сумнівів не викликає.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до: планів науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Військової академії (м. Одеса) та кафедри теорії та методики фізичного виховання Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол від 22 грудня 2015 року № 8).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Обґрунтування наукових положень дисертації є досить переконливим. Дослідження здійснено протягом тривалого періоду – з 2019 до 2025 року. Дослідно-експериментальна робота передбачала проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту. Дослідження реалізовано упродовж чотирьох етапів, під час яких використано різні методи, що допомогли одержати різноаспектну й адекватну інформацію, відповідали вимогам системного підходу та критеріям якості педагогічних вимірювань, зокрема таким, як об'єктивність, надійність, валідність тощо.

Структура роботи послідовна, цілком відповідає поставленим завданням. Науковий апарат дослідження сформульовано чітко та коректно.

Мета дослідження полягає в розробленні, обґрунтуванні й експериментальній перевірці методики розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами високоінтенсивних інтервальних тренувань у процесі фізичного виховання.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи та засоби розвитку рухових якостей та формування військово-прикладних рухових навичок курсантів-розвідників засобами високоінтенсивних інтервальних тренувань у процесі фізичного виховання – є складовою об'єкта.

Автор застосовує комплекс відповідних методів дослідження, серед яких: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, класифікація та узагальнення наукової, навчально-методичної літератури, даних мережі Інтернет, передового досвіду для з'ясування сучасного стану досліджуваної проблеми, систематизації й узагальнення інформації щодо об'єкта та предмета дослідження; емпіричні – опитування, педагогічне спостереження, педагогічне

тестування, медико-біологічні методи, педагогічний експеримент. Для оцінювання достовірності різниці між досліджуваними показниками, коректного опрацювання отриманих результатів, доведення ефективності розробленої методики застосовано методи математичної статистики.

Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату. Мета, завдання і матеріал дослідження зумовили відповідну структуру праці, яка містить вступ, три розділи, висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг дисертації становить 239 сторінок, основного тексту – 176 сторінок, містить 42 рисунки і 27 таблиць.

У першому розділі висвітлено специфіку бойової діяльності розвідників ЗСУ в сучасній російсько-українській війні та вимоги до розвитку їх рухових якостей; розглянуто особливості організації фізичного виховання курсантів-розвідників у сучасних умовах. На підставі вивчення та інтерпретації наукових джерел дисертант встановив, що переважна більшість завдань, які виконують фахівці військової розвідки, потребують спеціальних інтелектуальних здібностей, високорозвиненого логічного мислення й високого рівня фізичної підготовленості. Більшість бойових завдань розвідників передбачають тривалі піші переходи в повному спорядженні, здійснення багатокілометрових марш-кидків, долаття природних і штучних перешкод, ймовірні бойові сутички із супротивником, перенесення вантажу, надання домедичної допомоги пораненим товаришам, їх евакуації з поля бою тощо й, відповідно, потребують від майбутніх офіцерів-розвідників вияву високого рівня розвитку рухових і психологічних якостей, сформованості військово-прикладних рухових навичок, функціональної готовності, соматичного здоров'я.

Дисертант аргументовано доводить, що рівень фізичної підготовленості курсантів-розвідників упродовж навчання у ВВНЗ в умовах воєнного стану потребує покращання. Значний науковий потенціал не повною мірою може забезпечити виконання цього завдання, або ж має опосередкований вплив на розвиток окремих рухових якостей курсантів. На думку здобувача, для формування фізичної готовності курсантів-розвідників має бути запропонована ефективна методика комплексного розвитку рухових якостей за короткий проміжок часу з використанням мінімального арсеналу спортивного інвентарю.

Дисертант встановив, що впровадження засобів ВПТ в освітній процес з фізичного виховання курсантів-розвідників ВВНЗ в умовах воєнного стану буде сприяти підвищенню рівня їх фізичної підготовленості, формуванню військово-прикладних рухових навичок і психологічних якостей, підвищенню функціональної готовності, поліпшенню соматичного здоров'я.

Слід відзначити повноту та доказовість теоретичної бази дослідження. Автор виявляє достатній рівень наукової компетентності, характеризуючи стан дослідження окресленої проблеми в сучасній науковій літературі.

У другому розділі схарактеризовано організацію та хід педагогічного експерименту. На підставі вивчення мотиваційних пріоритетів курсантів-розвідників до занять засобами ВПТ у процесі фізичного виховання встановлено, що переважна більшість курсантів позитивно ставляться до занять з фізичного виховання, у тому числі засобами ВПТ й мають бажання відвідувати спортивні секції, серед яких чільне місце курсантами-розвідниками надається секції ВПТ. Ключовими мотиваційними чинниками, які спонукають курсантів до занять засобами ВПТ, є: підвищення рівня фізичної та функціональної підготовленості; можливість покращити зовнішній вигляд, зміцнити будову тіла, застосування засобів ВПТ за будь яких умов військово-професійної та бойової діяльності із мінімальним часом на тренування; підвищення живучості на полі бою.

На підставі застосування вправ, що максимально наближені за змістом до специфіки військово-професійної та бойової діяльності розвідників, дисертант здійснив перевірку рівня сформованості військово-прикладних рухових навичок курсантів-розвідників. Опрацювання одержаних даних дає підстави констатувати достовірно кращі показники у виконанні низки вправ у курсантів, які займалися засобами ВПТ у процесі фізичного виховання, порівняно із курсантами, які тренувалися в інших спортивних секціях ВВНЗ і курсантів, які займалися фізичним виховання відповідно до нормативних документів. Зазначене підтверджує всебічний ефект від застосування засобів ВПТ на формування військово-прикладних рухових навичок і морфофункціональних можливостей та соматичного здоров'я курсантів-розвідників у процесі занять засобами ВПТ.

Вагомим здобутком дисертанта є обґрунтування й розроблення методики розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами ВПТ у процесі фізичного виховання, яка охоплює мотиваційно-цільовий, змістовно-організаційний, діагностувальний та результативний компоненти. Мотиваційно-цільовий компонент окреслює мету й основні завдання методики. Змістовно-організаційний містить засоби фізичного виховання, етапи реалізації методики, форми проведення занять, методи та принципи, матеріально-технічне забезпечення. Критерії оцінювання навчальних досягнень курсантів передбачені діагностувальним компонентом. Результативний компонент демонструє очікувані результати від реалізації авторської методики.

У третьому розділі обґрунтовано критерії фізичної готовності курсантів-розвідників до майбутньої військово-професійної та бойової діяльності: мотиваційний, інтелектуальний та діяльнісний. Мотиваційний критерій окреслив мотиваційно-пізнавальну діяльність курсантів-розвідників до підвищення ефективності майбутньої військово-професійної та бойової діяльності, підвищення рівня розвитку рухових якостей та формування військово-прикладних рухових навичок у процесі занять засобами ВПТ;

інтелектуальний критерій – рівень когнітивних здібностей курсантів-розвідників з питань організації та проведення навчально-тренувальних занять з фізичного виховання, серед яких заняття із застосуванням засобів ВІТ; діяльнісний – рівень розвитку рухових якостей та сформованість військово-прикладних рухових навичок курсантів-розвідників у процесі занять засобами ВІТ, покращання рівня їх морфофункціональних можливостей та соматичного здоров'я за розробленою методикою.

Для кожного із критеріїв дисертант виокремив чотири рівні готовності курсантів: високий, помірний, достатній та низький.

На підставі математичного опрацювання одержаних даних доведено ефективність авторської методики, констатовано підвищення рівнів розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами ВІТ у процесі фізичного виховання. Наприкінці педагогічного експерименту в курсантів-розвідників експериментальної групи констатовано достовірно ($p \leq 0,05-0,001$) кращий рівень розвитку рухових якостей, військово-прикладних рухових навичок, морфофункціональні можливості та рівень здоров'я, порівняно з особами контрольної групи. За мотиваційним, інтелектуальним, діяльнісним критеріями в експериментальній групі виявлена найбільша кількість курсантів, які мали високий та помірний рівні готовності, а в контрольній – помірний та достатній рівні, що доводить ефективність розробленої методики.

Підсумки дослідження подано в загальних висновках, які відображають досягнення мети та завдань роботи.

Реферат дисертації М. О. Родіонова за змістом відтворює основні положення дисертаційної роботи, оформлений відповідно до вимог і дає чітке уявлення про специфічні особливості проведеного дослідження та його результати. Стиль викладення в рефераті та дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для їх сприйняття.

Наукова новизна та достовірність наукових положень дисертації. Наукова цінність дослідження Михайла Олексійовича Родіонова зумовлена передусім тим, що в роботі вперше: теоретично обґрунтовано та розроблено методику розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами високоінтенсивних інтервальних тренувань у процесі фізичного виховання, сутність якої полягає у комплексному розвитку рухових якостей та формуванні військово-прикладних рухових навичок курсантів-розвідників у стислі терміни, з урахуванням рівня фізичної підготовленості, року навчання курсантів і змісту основної частини заняття; обґрунтовано критерії оцінювання фізичної готовності курсантів-розвідників до майбутньої військово-професійної та бойової діяльності під час занять засобами високоінтенсивних навантажень (мотиваційний, інтелектуальний та діяльнісний).

Дисертант удосконалив процес розвитку рухових якостей та формування військово-прикладних рухових навичок курсантів засобами високоінтенсивних

інтервальних тренувань. Подальшого розвитку набули: питання мотивації, покращання показників морфофункціональних можливостей та здоров'я курсантів-розвідників у процесі фізичного виховання.

Аналіз здобутих експериментальних результатів наочно проілюстровано в таблицях і графіках. Достовірність та обґрунтованість результатів експериментальної роботи забезпечується репрезентативністю вибірок, зіставленням початкового та досягнутого рівнів розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами ВІТ у процесі фізичного виховання. Зазначене дає підстави дійти висновку, що теоретичні положення і практичні результати дисертації Михайла Олексійовича Родіонова є логічними та переконливими.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні методики розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами високоінтенсивних інтервальних тренувань у процесі фізичного виховання, а також критеріїв оцінювання фізичної готовності курсантів до майбутньої військово-професійної та бойової діяльності під час занять засобами високоінтенсивних навантажень. Теоретичні положення та практичні доробки дисертаційного дослідження апробовано в освітньому процесі курсантів Військової академії (м. Одеса) (акт від 21 червня 2025 року), Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (акт від 8 липня 2025 року), Національної академії Національної гвардії України (акт від 17 червня 2025 року).

Основні теоретичні та методичні положення, а також практичні результати проведеного дослідження можуть бути використані під час розроблення програм, робочих програм та викладання навчальних дисциплін у ВВНЗ, де готують фахівців різних військових спеціальностей: «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка», «Спеціалізована фізична підготовка», «Бойова система виживання воїна»; під час організації спортивно-масової роботи; у роботі секції з різних видів спорту у ВВНЗ. Розроблена методика може бути адаптованою до освітнього процесу з фізичного виховання курсантів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання.

Для виконання поставлених завдань автор опрацював 212 джерел (із них 57 іноземними мовами), що засвідчує усебічний аналіз досліджуваної проблематики. Усі наукові положення, висновки та результати дисертації висвітлено у 12 наукових працях, серед яких: 1 стаття у міжнародному виданні, що входить до наукометричної бази Scopus; 1 стаття у міжнародному виданні, що входить до наукометричної бази Web of Science; 7 статей у наукових фахових виданнях України; 3 публікації апробаційного характеру; 5 публікацій виконано одноосібно.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.
Високо оцінюючи результати дослідження Родіонова Михайла Олексійовича, доцільно висловити деякі міркування, що виникли в процесі рецензування дисертації та потребують окремих уточнень і пояснень:

1. У підрозділі 2.4, здійснюючи визначення рівня сформованості військово-прикладних рухових навичок курсантів-розвідників у процесі занять засобами високоінтенсивних інтервальних тренувань (ст. 97) дисертант зазначає, що кожен прийом рукопашного бою оцінювали за об'єктивними критеріями – час виконання прийому та суб'єктивними – правильність і впевненість виконання. У таблиці 2.10 (ст. 98) надано лише тривалість виконання прийому рукопашного бою (об'єктивний критерій). Потребує уточнення як саме здійснювали оцінювання якості виконання прийомів рукопашного бою (суб'єктивний критерій) і чи це фіксували.

2. У підрозділі 3.1, на ст. 148 йдеться про оцінювання мотиваційного критерію, зокрема пізнавальної активності курсантів-розвідників до освітнього процесу з фізичного виховання. Визначення пізнавальної активності автор здійснював за допомогою психодіагностичної методики, що розробив Б. К. Пашнєв «Опитувальник вивчення рівня пізнавальної активності». Чим зумовлено вибір саме цієї методики?

3. У підрозділі 3.1. на ст. 150 зазначено, що для оцінювання розвитку рухових якостей курсантів-розвідників експериментальної та контрольної груп використовували низку вправ, серед яких для тестування силових якостей – вправу № 14 (підтягування на перекладині). Потребує уточнення чим зумовлено вибір саме цієї вправи, а не вправ №15 (підйом переворотом на перекладині) та № 16 (підйом силою на перекладині), які використовували в межах порівняльного аналізу під час вивчення стану та динаміки розвитку рухових якостей курсантів-розвідників, які займалися засобами ВІТ та іншими видами спорту (с. 81).

4. Висвітлюючи результати педагогічного експерименту, дисертант подає надмірну кількість таблиць. Зокрема на с. 168 (табл. 3.8) відображено рівні сформованості фізичної готовності на початку та в кінці експерименту за мотиваційним критерієм; на с. 169 (табл. 3.9) – за інтелектуальним критерієм; на с. 170 (табл. 3.10) – за діяльнісним. Видається раціональнішим подати одну таблицю в загальному вигляді.

5. Теоретичні й методичні положення реалізації авторської методики розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами високоінтенсивних навантажень у процесі фізичного виховання необхідно було б оформити як методичні рекомендації для ознайомлення науково-педагогічних працівників і курсантів.

Однак висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, принципово не знижують позитивної оцінки рецензованої роботи, яка є ґрунтовним, цілісним, самостійним і завершеним дослідженням.

Дотримання академічної доброчесності. Аналіз тексту дисертації Родіонова Михайла Олексійовича на тему «Методика розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами високоінтенсивних навантажень у процесі фізичного виховання» свідчить про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності. У тексті дисертації та наукових публікаціях здобувача не виявлено академічного плагіату, фабрикацій та фальсифікацій. У роботі наявні всі необхідні посилання на використані джерела інформації в разі використання ідей, тверджень, відомостей, а також надано достовірну інформацію щодо результатів наукової роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. З огляду на викладене вище, дисертація Родіонова Михайла Олексійовича на тему «Методика розвитку рухових якостей курсантів-розвідників засобами високоінтенсивних навантажень у процесі фізичного виховання» подана на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, є самостійною, завершеною науковою роботою, яка відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 27.07.2016, № 943 від 20.11.2019 та № 607 від 15.07.2020), що дає підстави для присудження Родіонову Михайлу Олексійовичу наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я).

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національної академії
внутрішніх справ

Валентин БОНДАРЕНКО

Мозоль С.

